

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติกระบวนการวางแผนพัฒนาได้เน้นเรื่องการพัฒนาความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญผลของการพัฒนาที่ผ่านมาปรากฏว่าประเทศมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุเป็นอย่างมาก มีการก่อสร้างถนน สะพาน สาธารณูปโภค สาธารณูปการ เกิดขึ้นอย่างมาكدังจะเห็นได้ว่าในช่วงปี 2532 – 2538 อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเกินร้อยละ 10 แต่จะพบว่าการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดปัญหาในหลายด้านอาทิ คือ

1. ปัญหาช่องว่างระหว่างรายได้ของคนรวยกับคนจน ภาคเกษตรกับภาคอุตสาหกรรม และคนในเมืองกับคนชนบท
2. ปัญหาสังคมจะพบได้ว่าสังคมไทยประสบปัญหาในเรื่องของอาชญากรรม ยาเสพติด โสเภณี การใช้แรงงานเด็ก เพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีผลต่อเนื่องมาถึงคุณภาพชีวิตของประชาชน
3. ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจที่ผ่านมาได้มีการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้อย่างมากภายในปี 2536 พื้นที่ป่าไม้ของประเทศเหลือเพียงร้อยละ 26.02 ของพื้นที่ประเทศในขณะที่มีเป้าหมายจะรักษาป่าไว้ให้เหลือร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ (โครงการประเมินโครงการส่งเสริมเกษตรปลูกป่า 2539) นอกจากนั้น การพัฒนาอุตสาหกรรม ได้ก่อให้เกิดมลภาวะทางน้ำ อากาศ และเสียงอย่างมาก
4. ปัญหาวิกฤตทางวัฒนธรรมซึ่งปัจจุบันคนในสังคมมีวิถีชีวิตที่วางอยู่บนผลประโยชน์ของตนเองเป็นที่ตั้ง โดยขาดความรับผิดชอบต่อชุมชน สังคม และแม้แต่วัฒนธรรมของตนเอง พร้อมจะใช้วิธีการทุกอย่าง รวมทั้งอำนาจและความรุนแรงเพื่อให้ได้มาและรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ของตนเองถึงกับดูถูกวัฒนธรรมของตนเอง และสามารถขายทุกสิ่งทุกอย่างได้ ทั้งวัฒนธรรม ศีลธรรมของตนเอง

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้สังคมไทยมีความอ่อนแอและส่งผลให้ประสบกับวิกฤตทางเศรษฐกิจ สังคม ในปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี มีความเห็นว่า สาเหตุของการที่สังคมอ่อนแอมีสาเหตุเนื่องมาจาก (ประเวศ : 2541)

1. ความอ่อนแอทางศีลธรรม ศีลธรรมเป็นเรื่องที่สำคัญที่กำหนดความสำเร็จเรื่องอื่น ๆ และถ้าศีลธรรมอ่อนแอแล้วย่อมนำไปสู่ภาวะวิกฤตในทุกเรื่อง คนไทยยังมีจิตใจคับแคบ เห็นแก่ตัว เห็นแก่พรรคพวก ทำให้ไม่สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมใหญ่ได้อย่างสมดุล การขาดความสมดุลก็จะนำไปสู่วิกฤติ

2. ความอ่อนแอทางด้านปัญญา สังคมไทยมีวัฒนธรรมอำนาจมากกว่าวัฒนธรรมปัญญานิยมใช้ความเห็นมากกว่าการสร้างความรู้ การศึกษาก็เป็นการท่องจำมากกว่าการทำการคิด การสร้างสื่อความรู้ สื่อมวลชนที่ถูกใช้ไปในทางกระตุ้นกิเลสตัณหาทางวัตถุนิยมมากกว่าการสร้างปัญญา การค้นคว้าวิจัยเพื่อนำความรู้ไปใช้ประโยชน์มีน้อยมาก จากสภาพดังกล่าวจึงกล่าวได้ว่าสังคมไทยยังมีความอ่อนแอทางด้านปัญญา

3. ความอ่อนแอของระบบเศรษฐกิจ ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นระบบที่ทอดทิ้งและทำลายเศรษฐกิจด้านล่างของประเทศ โดยมุ่งส่งเสริมคนส่วนน้อยข้างบนให้มีเงินมาก โดยการดำเนินการทางเศรษฐกิจของคนส่วนน้อยเป็นไปในลักษณะเก็งกำไร จึงทำให้เกิดความฉ้อฉล คดโกงเอาเปรียบสูง ดังนั้นเมื่อระบบเศรษฐกิจมีลักษณะที่ฐานล่างอ่อน ข้างบนมีความฉ้อฉล คดโกง จึงทำให้เกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจ ครั้งใหญ่ในปัจจุบัน

4. ความอ่อนแอของระบบรัฐ ระบบรัฐซึ่งประกอบด้วยระบบการเมืองและระบบราชการที่อ่อนแอยิ่งเพราะขาดความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ มีการคอร์รัปชันสูงเมื่ออำนาจรัฐไม่ถูกต้องจึงส่งผลเสียต่อในทุกเรื่อง

5. ความอ่อนแอทางสังคม โครงสร้างของสังคมไทยมีลักษณะเป็นโครงสร้างในแนวดิ่ง คือเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีอำนาจกับผู้ไม่มีอำนาจ เจ้านายกับลูกน้อง ความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวส่งผลทำให้สังคมอ่อนแอเพราะผู้คนไม่รู้สิทธิมีเกียรติแห่งความเป็นคนที่เท่าเทียมกันมีการเรียนรู้น้อย สังคมที่มีความสัมพันธ์ในแนวดิ่งนี้ตรงข้ามกับสังคมที่มีความสัมพันธ์ในแนวราบที่ตั้งอยู่บนหลักพื้นฐานว่าการมีคุณค่าแห่งความเป็นคนเสมอกัน มีศักยภาพที่จะมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีศักยภาพที่จะรวมกลุ่มด้วยความเท่าเทียมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันสังคมที่มีการรวมกลุ่มกันมาก และมีความสัมพันธ์ในแนวราบเรียกว่าเป็นประชาสังคม (Civil Society)

ปัญหาดังกล่าวข้างต้นนับวันมีความรุนแรงมากขึ้นและส่งผลกระทบโดยตรงกับประชาชน ประกอบกับปัญหาที่เกิดขึ้นปัจจุบันมีความสลับซับซ้อนเกินกว่าที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะแก้ปัญหาดำรงได้ ดังนั้นในการแก้ไขปัญหาคำเป็นที่ทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจะต้องร่วมมือกันและคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2542 เห็นชอบในหลักการตามที่คณะกรรมการนโยบายสังคมแห่งชาติ(กนส.) เสนอในการปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานของกระทรวงหลักเพื่อสนับสนุนการเสริมสร้างความความเข้มแข็งของชุมชนที่มุ่งเพิ่มศักยภาพของ

ท้องถิ่นให้สามารถดูแลตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรมตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พ.ศ.2540 ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ได้ปรับแนวความคิดการพัฒนาประเทศ จากการพัฒนาประเทศที่เน้นความเจริญทางด้านเศรษฐกิจเป็นการให้มีการกินดีอยู่ดี มีสุขของประชาชนโดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา มุ่งให้ประชาชนเป็นคนเก่ง คนดี และอยู่อย่างมีความสุขในสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ดี ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องประชาสังคม (Civil Society) ดังจะเห็นได้จากที่กำหนดให้มีการยุทธศาสตร์การพัฒนาประชารัฐขึ้นอันเป็นเรื่องของการที่ภาครัฐและภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศแบบองค์รวม

อำเภอเมืองนครสวรรค์เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดนครสวรรค์ที่มีปัญหาในหลาย ๆ ปัญหา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ ปัญหาราคาพืชผลด้านการเกษตรตกต่ำ ปัญหาอุทกภัย ปัญหาการว่างงาน แต่ปัญหาที่สำคัญและจะต้องเร่งแก้ไขปัญหาคือ ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด จากข้อมูลของอำเภอเมืองนครสวรรค์พบว่าปี 2544 มีหมู่บ้านปลอดยาเสพติด จำนวน 20 หมู่บ้าน จากทั้งหมด 161 หมู่บ้าน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 12.42 ของหมู่บ้านทั้งหมดซึ่งนับว่าอยู่ในอัตราที่ต่ำ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องเร่งดำเนินการแก้ไข ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ตามยุทธศาสตร์ “ราษฎร์-รัฐ ร่วมใจด้านภัยยาเสพติด” ยุทธศาสตร์ดังกล่าวเป็นกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ของสมาชิกในองค์กรต่างๆ ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันถึงปัญหาและร่วมกันดำเนินกิจกรรมที่เหมาะสม อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

การดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์ “ราษฎร์-รัฐ ร่วมใจด้านภัยยาเสพติด” จำเป็นที่จะต้องเสริมสร้างสมรรถนะและศักยภาพชุมชนในหมู่บ้านให้กระบวนการประชาสังคมเข้มแข็งยิ่งขึ้นเพื่อขยายผลการดำเนินการอย่างยั่งยืน อำเภอเมืองนครสวรรค์มีแนวทางการเสริมสร้างให้กระบวนการประชาสังคมมีความเข้มแข็งโดยดำเนินการดังนี้

1. ร่วมกันคิด ร่วมกันกำหนดกิจกรรม ร่วมกันดำเนินการเองโดยชุมชน
2. อำเภอเป็นผู้ให้การสนับสนุนและกระตุ้นให้ประชาคมหมู่บ้านเคลื่อนไหวดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง
3. มุ่งเสริมสร้างประชาคมหมู่บ้านให้เป็นกลไกหลักที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะทำให้กิจกรรมในหมู่บ้านดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง
4. การเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาประชาคมหมู่บ้าน โดยการสร้างกระแสสังคมและกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกว่าการแก้ไขปัญหาและการตอบสนองและความต้องการเป็นปัญหาของทุก

คนในหมู่บ้าน เมื่อสร้างกระแสสังคมได้แล้วก็กระตุ้นให้เกิดการรวมตัวเพื่อร่วมกันคิดและร่วมกันตัดสินใจ และร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหา

เนื่องจากกระบวนการประชาสังคมมีความสำคัญในการแก้ไขปัญหาในปัจจุบันซึ่งมีความสลับซับซ้อนอย่างเช่นปัญหายาเสพติด ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคม ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานว่ามีปัจจัยใดบ้างเพื่อข้อมูลที่ได้อาจเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายในการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมในระดับต่างๆ และเป็นแนวทางประกอบในการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคม เพื่อให้ประสบความสำเร็จ

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคม

1.2.2 เพื่อศึกษาถึงความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคม

1.2.3 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคม

1.2.4 เพื่อศึกษาถึงแนวโน้มของการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมในอนาคต

1.3 สมมติฐาน

1.3.1 การดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมจะสำเร็จได้จะต้องเกิดจากความร่วมมือของประชาชนและรัฐโดยประชาชนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจและมีจิตสำนึกในการร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชนสำหรับในส่วนของรัฐจะต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุน

1.3.2 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมจะหมดไปต่อเมื่อประชาชนมีความเข้าใจและมีจิตสำนึกในการร่วมกันแก้ไขปัญหา

1.3.3 ในการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมในอนาคตเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

1.4 ขอบเขตและประเด็นของการศึกษา

1.4.1 ศึกษาเฉพาะในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

1.4.2 ประเด็นการศึกษา ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคม ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคม ศึกษาถึงปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานพร้อมแนวทางการแก้ไข และแนวโน้มในการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็ง

1.4.3 พื้นที่ดำเนินการศึกษาอำเภอเมืองนครสวรรค์

1.5 วิธีการวิจัย

1.5.1 จัดเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคม

1.5.2 จัดเก็บข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคม

1.5.3 นำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพ

1.6 กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

1.6.1 ศึกษาจากบุคคลที่อยู่ในส่วนของภาคราชการคือ รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์ ที่รับผิดชอบงานด้านเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคม จำนวน 1 คน หัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 4 คน ประกอบด้วย ปลัดจังหวัดนครสวรรค์ พัฒนาการจังหวัดนครสวรรค์ นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดนครสวรรค์ เกษตรจังหวัดนครสวรรค์ นายอำเภอจำนวน 1 คน เหตุผลการเลือกศึกษาจากบุคคลดังกล่าว เนื่องจากบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายในการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมระดับจังหวัด อำเภอ และมีเจ้าหน้าที่ในสังกัดที่ต้องดำเนินงานในระดับตำบลหมู่บ้าน

1.6.2 ศึกษาจากบุคคลสายวิชาการคือ คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์สถาบันราชภัฏนครสวรรค์ เนื่องจากบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมของจังหวัดนครสวรรค์

1.6.3 ศึกษาในส่วนของประชาชนซึ่งประกอบด้วยผู้นำท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ ประกอบด้วยประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 5 คน ประธาน

กลุ่มแม่บ้านและกลุ่มอาชีพจำนวน 5 คน ประชาชนทั่วไปจำนวน 5 คน ผู้นำจากกลุ่มองค์กรเอกชนได้
แก่นายกสมาคมและประธานมูลนิธิจำนวน 5 คน

1.7 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.7.1 ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคแนวทางการแก้ไข และ
แนวโน้มในการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคม

1.7.2 นำผลการศึกษาที่ได้เสนอผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางประกอบในการ
ดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคม